

Сураи Наҷм

Сураи «Наҷм», дар Макка нозил шуда 53-юм сураи Қуръон буда,
аз 62 оят иборат аст.

Сураи «Наҷм» мисли сураҳои қабл масъалаҳои рисолати Паёмбар (с), имон ва аҳволи қиёматро дар бар гирифта, ақидаи хонандаро аз олудагию шубҳаҳо пок ва муолиҷа намуда, устувору қавӣ мегардонад.

Дар аввали сура Аллоҳ таъоло ба ситораҳои фурураванда, мисли сурайё ва ғайра савганд ёд намуда, ҳақиқати рисолати Паёмбар (с)-ро баён менамояд. Ишора меравад, ки Паёмбар (с) ҳаргиз аз худ сухан бофта, онро ба мардум чун ваҳйи илоҳӣ пешниҳод накардаанд. Балки Он ҳазрат (с) хеле кӯшидааст, то ваҳйи илоҳиро, ки ҳазрати Ҷабраил (а) ба ӯ омӯхтааст, ба бандагони Худо бе каму кост ва бе илова бирасонад. Худованд дар ин сура чӣ гуна фуруд омадани ҳазрати Ҷабраил (а) ва мулоқӣ (ҳамсуҳбат) шудани ӯро бо ҳазрати Муҳаммад (с) зикр намудааст.

Сура аз ҳодисаи меъроҷи Паёмбар (с), ки худ як мӯъҷиза аст, нақл мекунад. Дар он аҷоиботи ғароиботи олами улвӣ (боло) низ, баёни худро ёфтааст. Дар баробари он ба мардум оид ба амалҳое, ки иҷроишашон фарз ва воҷиб (ҳатмӣ) аст, тазаккур медиҳад. Баъдан гуфта мешавад, ки ибодати мушрикони ва бут (санам) парастии онҳо, агарчанде худашон онро дуруст пиндоранд ҳам, ботил аст. Ҳарчи ба ҷуз Худованд парастида шавад, агарчи фариштаи муқарраб бошад ҳам, куфр ва ширк буда, оқибати даҳшатовар ва азоби ҷонкоҳ дорад.

Давоми сура аз ҷазои одилонаи рӯзи қиёмат сухан мекунад. Ҳар кас мувофиқ ба амалаш подош мегирад ва гуноҳи ҳеҷ кас ба каси дигар бор карда намешавад. Сура қудрату санъати Аллоҳ таъолоро бо мисол овардан дар ҷуфт офаридани махлуқот, сарватманд ва ё камбағал гардонидани инсонро зинда гардонидану мирониданро таъкид месозад.

Хатми сура аз азоби болои сари умматҳои тоғӣ (саркаш) омада: мисли қавми Од, қавми Самуд, қавми Лут (а) ва Нӯҳ (а) нақл мекунад. Мушрикони бадбахти Макка аз азобе, ки онҳоро интизор аст, ҳушдор дода мешаванд.

Ин буд баёни мухтасари таркиби сураи «Наҷм».

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллāҳи-р-Раҳмāни-р-Раҳīm

Оғоз мекунам ба номи Худованде ки беандоза меҳрубону
бениҳоят бораҳм аст.

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ

Ва-н-начми изā ҳавā.1.

1. Қасам ба ситорае, ки чун гуруб кунад.

Дар тафсири ин оят муфасссирон фикрҳои гуногун баён намуданд. Аз ҷумла, дар тафсири «Қалолан» чунин омадааст: «Қасам ба (сурайё), ки то дамидани субҳ ғоиб шавад, яъне баъди дамидани субҳ то шаб зоҳир нагардад». Ибни Касир ин гуна тафсири оятро шоистаи қабул дониста, маъноҳои дигарро низ қоилад аст. Баъзе мурод аз «начм» ситораи «паррон» гуфтаанд, ки илми ситорашиносии даври мо онро «метеор» меномад. Иддаи дигар мурод аз «начм» Қуръонро донистаанд, яъне қасам ба Қуръон, ҳар гоҳ нозил шавад.

Хулоса, Аллоҳ таъоло бо Қуръон ва ё бо яке аз офаридаҳои ҳеш аз гурӯҳи ҷирмҳои осмонӣ савганд хӯрдааст. Мавриди таъкид аст, ки ин ояти карима ақидаи ашхосеро, ки наъзузбиллоҳ, баъзе аз ситорагонро Худо пиндошта, мепарастанд, ботил месозад. Агар Худо мебуданд, чаро рӯз ғоиб мешаванд? Чаро доимӣ ва яқсон нестанд? Чаро рӯзи қиёмат рехта, пора-пора мешаванд? Чаро Иброҳими халилulloҳ гуфт: «Ман ғурубкунандагонро дӯст надорам?»

Чун Расулulloҳ (с) даъватро ошкоро оғоз кард, аҳли ширк ба таъна задан оғоз намуда гуфтанд: «Муҳаммад аз дини падарони худ гаштаву гумроҳ шудааст». Ҳақ таъоло ба начм савганд ёд намуд, ки...

مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ

Мā залла соҳибукум ва мā гавā. 2.

2. Ин ёри шумо (Муҳаммад) на гумроҳ шудааст ва на роҳро галат кардааст.

Ситорагон бо амри Худо дар ҳаракат буда, як зарра ҳам, аз фармудаи Худованд мунҳариф (берун) намешаванд ва мисли

ҳамин Офтоби нубувват ба роҳи фармудаи Аллоҳ таъоло мустақиман равон аст ва роҳро гум накардааст. Он ҳазрат (с) ба айёми тифлӣ ва ҷавонӣ хато накарда буд, оё акнун, ки синнаш ба 40 расидааст, хато мекунад? Аллоҳ субҳонаҳу ва таъоло мефармояд, ки қасам ба «наҷм», ёри (рафиқи) барои шумо дилсӯз ҳарчӣ мегӯяд, аз рӯи гумроҳӣ ё дар асоси таъя ба кадом як фикри ботил намегӯяд, балки суҳанҳои ӯ (с) фармудаву амри Худованд аст.

Дар ин оят муроҷиати Худованд ба рафиқони он ҳазрат (с) ба ин хотир аст, ки онҳо аз хислату рафтору гуфтору Расули Худо (с) ба хубӣ огоҳанд. Тайи ин 40 сол бо ҳам буданд ва ҳеҷ амали ноҷоеро надидаанд. Ин буд, ки он ҳазрат (с)-ро Амин лақаб ниҳоданд ва ба некӯӣ сифат карданд. Худо донотар аст.

وَمَا يَنْطِقُ عَنْ أَهْوَىٰ

Ва мa янtиқу њани-л-ҳавā. 3.

3. Ва аз хоҳиши нафси худ суҳан намегӯяд.

إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ

Ин ҳува иллā ваҳйу-й̄ й̄ўҳā. 4.

4. Нест гуфтораи, магар ваҳй, ки ба ӯ фиристода мешавад.

Душманони дин ба Он ҳазрат (с) чунин тухмат зада буданд, ки ӯ (с) ба хотири пайдо кардани шуҳрату обрӯ миёни мардум даст ба суҳанбофӣ зада, китобе ба номи Қуръон аз ҳаёлотӣ худ омода намудааст. Онро китоби аз сӯи Худо нозилшуда вонамуд карда, бо ҳилаву найранг ба мавъизаву панддиҳӣ пардохтааст. Аллоҳ таъоло бо ин ояти карима даъвои бебунёди тухматгаронро ботил сохта, мегӯяд, ки Муҳаммад ҷуз ваҳйи илоҳӣ, ки ба воситаи ҳазрати Ҷабраил ба ӯ (с) ирсол гардидааст, нуктае ба мардум аз ҳавои нафси худ нагуфтаасту намегӯяд. Ваҳйи илоҳӣ бошад, на аз ҷониби фаришта ва на аз ҷониби Расули Худо (с) тағйир напазируфтаву илова надидааст.

عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ

Ъалламаҳу Шадиду-л-қувā. 5.

5. Ўро фариштаи бисёр боқувват омӯхтааст.

Фариштаи пурқуввату тавоно, ки қавми Лут (с)-ро болои қаноти худ бар ҳаво бардоштаву ба Замин афканд ва ба як наъраву сайҳаи худ қавми Самуд (а)-ро ҳалок сохт, ҳазрати Ҷабраил (а) аст, ки ўро Ҷабраили амин низ, гӯянд. Ҳамин фариштаи назди Худованд воломақом ваҳй овардаву Муҳаммад (с)-ро Қуръон омӯхтааст. Ҳамин фаришта буд, ки барои ҳамаи набиёни (пайғамбарони) пешгузашта ва кулли анбиё ваҳйи илоҳиро меовард. Васфу сифати ҳазрати Ҷабраил (а) бо ояти зер идома дорад:

ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ

Зу мирратин фаставā. 6.

6. (он фаришта) соҳиби сурати некӯ (буд), пас, рост биистод.

Илова бар он, ки Ҷабраил (а) қавию нерӯманд аст, Аллоҳ таъоло ба ӯ (а) бисёр сурати (намуди) зебо ва хулқи писандида додааст. Дар овардани ваҳйи илоҳӣ ягон шайтон даҳлат карда наметавонистааст ва худӣ ӯ (а) ба ҳеҷ вачҳ ба ягон саҳву камбудӣ, хиёнатӣ фафлатзадагӣ роҳ наметодааст. Он фаришта...

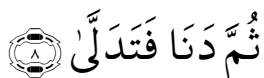
وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ

Ва ҳува би-л-уфуқи-л-аълā. 7.

7. Ва дар ҳоле ки ӯ бар қанори баланди Осмон буд.

Ҳазрати Ҷабраил (а) дар ҷониби шарқи осмон дар сурати аслиаш нишаста буд. Расулulloҳ (с) бо чашмонашон ўро диданд. Соҳиби тафсири «Хозин» оятҳои 6-7-умро чунин тафсир кардаанд: «Фариштаи ваҳйоранда (Ҷабраил а)-ро дар сурати аслии фариштагиаш ба ғайри Пайғамбари мо (с) дигар пайғамбарони қаблӣ надидаанд. Пайғамбари мо (с) бошанд, ӯ (а)-ро дар сурати аслиаш ду маротиба дидаанд. Бори аввал, чуноне ки дар мазмуни ин ду оят мегузарад, дар Замин ва бори дувум, валлоҳу аълам, шаби меъроҷ дар осмон, назди (Сидратул мунтаҳо) дидаанд. Одатан Ҷабраил (а) назди Расулulloҳ (с), чуноне ки ба назди пайғамбарони қаблӣ меомаданд, дар сурати одамӣ меомаданд. Боре Расулulloҳ (с) аз ӯ (а), пурсиданд: **«Ай фариштаи Аллоҳ, оё имкон дорад ман шуморо ба сурати аслиатон бубинам?»**. Фаришта ин дархости Ҳабиби Худо (с)-ро ба инбат гирифта, дар сурати аслиаш аз тарафи офтоббарои осмон худро зоҳир сохт ва

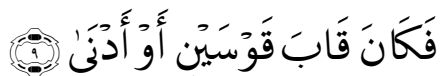
қанотҳои худро кушода, фазои байни машриқу мағрибро банд намуд. Дар ин ҳангом Расули Худо (с) дар ғори Ҳиро буд ва ба тамошои ин саҳна тоб наоварда, аз ҳуш рафт.

Ќумма данā фа тадаллā.8.

8. Баъд аз он наздик шуд, пас, фуруд омад.

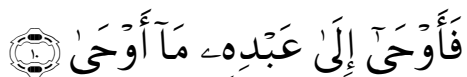
Чун ҳазрати Ҷабраил (а) Расули Худо (с)-ро дар ҳоли ногувор дид, бо сурати одамӣ бар Замин поён омад ва Он ҳазрат (с)-ро ба оғӯш гирифт ва аз рӯи мубораки он кас чангу ғуборро пок кард. Масофаи байнашонро ояти зер эзоҳ медиҳад:

Фа кāна қоба қавсайни ав аднā. 9.

9. Пас, буд (масофаи миёни эшон) миқдори ду камон ё наздиктар аз он.

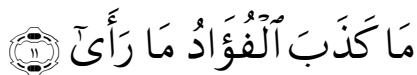
Пас он фаришта ба ҳазрати Муҳаммад (с) ниҳоят наздик омад, ки масофаи байни онҳо ду камон (тахминан 2 метр), ё шояд наздиктар аз он буд. Он ҳазрат (с) ба ҳуш омад.

Фа авҳā илā ъабдиҳи мā авҳā. 10.

10. Пас, пайғом расонид ба сӯи бандаи Аллоҳ он чӣ ваҳй кард.

Баъдан Ҷабраил (а) ба Ҳазрати рисолатпаноҳ (с) ваҳйи илоҳиро бе саҳву хато арза намуд ва...

Мā казаба-л-фуāду мā ра-ā. 11.

11. Дурӯғ нагуфт (нашморид) дили пайғамбар (дар) он чӣ дид.

Аллоҳ таъоло ҳама вақт ба пайғамбарони худ имконияти шинохти фариштагонро медиҳад.

Вақто ки Расулуллоҳ (с) ба ҳуш омада, чашм кушоданд ва фариштаеро дар назди худ диданд, дили пайғамбар бо итминони комил гувоҳӣ дод, ки ин фаришта – Ҷабраил (а) аст.

أَفْتَمَرُونَهُ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ ﴿١٢﴾

А-фа тумāрунаҳу ʔалā mā ярō. 12.

12. Оё (бо Муҳаммад) дар он чӣ дидааст, муҷодала мекунед?

Муфасссирони арҷманд дар шарҳи мазмуни ин оят фикрҳои гуногун баён намудаанд. Аз байни онҳо мо ду фикри муътабартарро ихтиёр мекунем.

Гурӯҳе аз муфасссирон ин оятро давоми оятҳои 9-ум то 11-ум ҳисобида, онро чунин тафсир намудаанд: Муҳаммад (с) Ҷабраил (а)-ро бо чашми худ дар сурати аслияш дид ва ваҳйи илоҳиро ба шумо расонид. Баъд аз ин ҳам, оё шумо сари ин масъала бо ӯ (с) муҷодала (баҳсу талаш) мекунед ва ин хабарро дурӯғ мепиндоред?

Муфасссирони гурӯҳи дигар ин оятро бо маънои оятҳои навбатии 13-18 якҷоя таҳлил намуда, фармудаанд: Ҳангоме ки Муҳаммад (с) ба мушрикони хабари ҳодисаҳои муҳими дар шаби меъроҷ дидаро нақл намуд, онҳо ба муҷодала пардохтанд. Барои исботи ҳақбудани меъроҷ Расулуллоҳ (с) нишонаҳои ҷолиби Байтулмуқаддасро, ки дар он ҷо ҳеҷ гоҳ набуданд ва бори аввал (шаби меъроҷ) дида буданд, нақл намуданд. Он бадбахтон бовар накарданд ва муҷодаларо давом доданд. Баъзе муфасссирон гуфтанд, ки аз Парвардигорро дидани Расулуллоҳ (с) хабар дода шудааст, лекин сухани онҳоро Оиша (р) рад намуда, меғӯяд, ки «он чӣ», ки Расулуллоҳ (с) ду маротиба дар сурати аслияш дид, Ҷабраил (а) буд. Аллоҳ донотар аст.

وَلَقَدْ رَءَاهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ ﴿١٣﴾

Ва лақад раāҳу назлатан ухрō. 13.

13. Ва батаҳқиқ, ин фариштаро як бори дигар дида буд,

عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَىٰ ﴿١٤﴾

Ҷинда Сидрати-л-мунтаҳā. 14.

14. назди Сидрату-л-мунтаҳо,

Яъне Расул (с) ҳазрати Ҷабраил (а)-ро ба сурати малакиаш бори дигар назди Сидратул мунтаҳо (дарахти сарҳад), ки он дар осмони ҳафтум, аз тарафи рост, назди Арши Раҳмон қарор дорад,

дида буд. Нахрҳои Ҷаннат аз ҳамин дарахт сарчашма мегиранд. Шояд Сидратул мунтаҳо ном гирифтани ин дарахт аз он ҷиҳат бошад, ки илми мардум ва фариштаҳо то он расида интиҳо меёбад. Аз он дарахт боло ҷӣ буданаширо касе ҷуз Худованд наметонад.

عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ

Ўиндаҳа Ҷаннату-л-маъва. 15.

15. ки биҳишти оромгоҳ наздики он қарор дорад.

Наздики Сидратул мунтаҳо Расулulloҳ (с) он Ҷаннатеро, ки оромгоҳи фариштагон, арвоҳи шуҳадо ва парҳезгорон аст, диданд.

إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَىٰ

Из яғша-с-Сидрата ма яғша. 16.

16. Вақте фариштаро дид, ки пӯшонида буд Сидраро он ҷӣ пӯшида буд.

Вақто ки Расулulloҳ (с) ба он ҷо расиданд, Сидратул мунтаҳоро пӯшида диданд. Дар ин оят он бо ҷӣ пӯшида буд, зикр нашудааст. Бинобар ин, аҳли тафсир аз ҳадисҳои Расулulloҳ (с) илҳом гирифта, фикрҳои гуногунро баён намудаанд. Аз ҷумла гуфтаанд, ки нури Худованд, ё фариштагон он дарахтро дар ҳоли ибодаташон ва зиёраташон пӯшонида буд.

Имом Аҳмад аз Ибни Масъуд (р) чунин ривоят мекунад, ки дар шаби меъроҷ Паёмбар (с) ба Сидратул мунтаҳо расид, ки он болои осмони ҳафтум аст ва ҳар ҷӣ аз Замин боло меравад, ё аз болои поин мефарояд, назди он дарахт қарор мегирад. Дар ҳамон макон фариштагонро ба хусус Ҷабраил (а)-ро диданд ва дар он асно хондани панҷ вақт намоз, охири сураи «Бақара» ва нописанд будани ширк, ба Расулulloҳ (с) хабар дода шуд. Аллоҳ донотар аст.

مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ

Ма зāга-л-басару ва ма тағо. 17.

17. Качравӣ накард чашми пайгамбар ва аз мақсад таҷовуз нанамуд.

Яъне чашми Расулulloҳ (с) дар сафари меъроҷашон ба ҷуз

ашёи мутааллиқ ба меъроҷ дигар чизеро надид, ба чап ё рост майлон накард ва аз ҳад таҷовуз нанамуд. Ин амал нишонаи баланди одоби Расулуллоҳ (с) буд. Зеро дар чунин як даргоҳи олии пур аз аҷоибот ва аз таҷаллии ҷамоли Илоҳӣ нурбороншаванда чашми ҳар инсон хира мегардад, ҳаяҷон ва сурур дар бадан пайдо шуда, пойҳо мелағжанд. Ҳеҷ имкон надорад, ки чашмҳо бо ҳарос ба ҳар тараф нигоҳ накунад. Аммо чашмони Расулуллоҳ (с) собиту устувор монд ва он чӣ, ки дар ин сахна диданд, аини воқеъият буд ва ҳаргиз гирифтори иштибоҳе нашудаанд.

لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ ءَايَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ ﴿١٨﴾

Лақад ра-ā мин айāti Раббиҳи-л кубро. 18.

18. Батаҳқиқ, баъзе нишонаҳои (бузургии) Парвардигори худро (он ҷо) бидид.

Аллоҳ таъоло дар ин оят сифати шаби меъроҷро равшан ва сареҳ баён намудааст. Аз ин лиҳоз бисёрии олимони муътабар фикр баён намудаанд, ки дар он шаби меъроҷ Расулуллоҳ (с) баъзе аҷоиботи малакут (олами болой)-ро аз қабилӣ Сидратул мунтаҳо, Ҷаннат, Раф-рафи сабзи Ҷаннат, Байтул маъмур (хонаи обод), ҳазрати Ҷабраил (а), Дӯзах (нор) ва ғайраро диданд.

Ибни Аббос (р) дар шарҳи ин оят гуфтаанд: «Мурод аз «руъят» (дидор) дидори Ҷабраил (а) аст. Ибни Касир аз Муҷоҳид, ки яке аз шогирдони наздики Ибни Аббос буд, ривоят намудааст, ки Расулуллоҳ (с) Сидратул мунтаҳоро бо чашм дидааст. Худо донотар аст.

Қиссаи меъроҷи пайғамбар мухтасаран анҷом ёфт.

Оятҳои баъдӣ мушриконеро, ки тобеъи ҳавою ҳаваси худ шуда, ба хурофоту бутпарастӣ машғул шуданд, шадидан зери танқид қарор медиҳанд.

أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ ﴿١٩﴾

А-фа раайтуму-л-Лāта вал-Ъуззā. 19.

19. Оё Лот ва Уззоро дидед?

وَمَنْوَةَ الثَّالِثَةِ الْاُخْرَىٰ ﴿٢٠﴾

Ва Манāта-ċ-ċāлиċата-л-ухро. 20.

20. Ва Манот (ва) бути сеюмини дигарро?

Ин оятҳо муроҷиат ба кофирони мушрики бутпараст аст. Яъне эй кофирон! Шумо гумон мекунед, ки Лот, Уззо ва Манот Худо ҳастанд? Шумо онҳоро мепарастед ва ибодат мекунед. Магар ин бутҳо мисли Парвардигори яккаву ягона соҳиби сифатҳои комил ҳастанд ва ба ҳама қодиранд? Ҳаргиз на!

Дар кишвари арабҳо пеш аз қорӣ гардидани дини Ислом мардум бутҳои ниҳоят бисёр ва гуногунро мепарастиданд. Дар тафсири Хозин омада, ки Лот, Уззо ва Манот номи бутҳои мушрикони араб буд. Ин бутҳо бутҳои бузургтарини арабҳо буданд. Шояд зикри он се бут дар Қуръон ба ҳамин хотир бошад. Лот буте буд дар Тоиф ва Уззо дар Ғатфон. Ҳар ду ро Холид ибни Валид ҳангоми пирӯзии мусулмонон ба ҳок яксон намуд. Манот бошад, бути қabilaи Ҳузоа буд, ки мушрикони Макка низ, вайро парастид мекарданд. Он яке аз бутҳои қадим буда, байни Макка ва Мадина дар соҳили баҳр дар Мушаллол ном мавзеъ қарор дошт. Қabilaҳои Авс ва Ҳазраҷ инчунин дигар арабҳо онро сачда қарда, назди он қурбонӣ мекарданд.

Мушрикони бадбахт илова бар ин гумроҳӣ гоҳо фариштаҳоро духтарони Аллоҳ меғуфтанд. Ҳол он ки ҳуди онҳо фарзанди духтарро бад медиданд ва аз духтардор шудан ор мекарданд. Агар завҷаашон духтар таваллуд мекард, нороҳат шуда, ин тифли беғуноҳро зинда ба гӯр мекарданд. Ин амал бори дигар дар баҳри қаҳолат ғарқ гардидани онҳоро маълум менамуд. Аллоҳ таъоло чунин муносибатро маҳкум намуда, ояти зеринро нозил намуд.

اَلْكُمْ اَلذِّكْرُ وَلَهُ اَلْاُنْتٰى

А-лакуму-з-закару ва лаҳу-л-унъа. 21.

21. Оё шуморо писарон бошад ва Ёро духтарон бошад?

تِلْكَ اِذَا قِسْمَةٌ ضِيزٰى

Тилка узай қисматуи зиза. 22.

22. Ин тақсим тақсими ноодилона аст!!!

Ин оят сарзаниш ва дилкубии саҳт аст барои мушрикони бутпараст. Ё таъоло меғӯяд, ки эй мушрикон, навъи маҳбуи аз фарзандро, ки ба фаҳмиши шумо писар аст, барои худ интиҳоб мекунед ва навъи мазамматшудаи фарзанд, ки ба фикри шумо

духтар аст, барои Аллоҳ таъоло во мегузored? Аввалан ин, ки Аллоҳ таъоло аз зану фарзанд, чи духтар ва чи писар, доштан пок аст. Сониян билфарз, агар рафту гуфти шумо дуруст бошад, магар ин намуд тақсима, ки шумо кардед, як тақсими золимона, аз инсофу адолат фарсахҳо дур нест? Он чиро нанг медонед, барои Худо меҳоҳед ва он чӣ хоҳиши дили шумост, барои худ мегузored???

Аллоҳ таъоло дар ояти зер ҳақиқати он бутҳоро чун рӯзи равшан ошкор сохта, як ашёи беманфиат будани онҳоро баён сохтааст.

إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَءَابَاؤُكُمْ مِمَّا أُنْزِلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ
إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمْ

**Ин ҳия иллā асмāун саммайтумухā антум ва ābāукум-м мā анзалаллоҳу бихā миn султoн. Ий яттабиъуна илла-
ʒ-ʒанна ва мā таҳва-л-аnфус. Ва лақад қāаҳум-м ми-р-
Раббиҳиму-л-ҳудā. 23.**

23. Нестанд инҳо магар номҳое чанд, ки онҳоро шумо ва падарони шумо муқаррар кардаед. Аллоҳ барои субути дурустии онҳо ҳеҷ далеле фуруд наовардааст. Пайравӣ намекунед магар ваҳми фосидро ва чизеро, ки нафсҳои шумо хоҳиш мекунад. Ва ҳол он ки ба ростӣ аз ҷониби Парвардигорашон барои онҳо (роҳи) донишу ҳидоят омадааст!

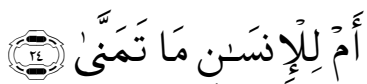
Он муҷассамаҳоро, ки мушрикон фаришта гумон намуда, бо номҳои гуногун мисли Лоту Маноту Уззову Хубал ва ғайра мепарастиданд фақат номҳои ҳолӣ буда, ягон маъно надоранд. Яъне агар ба онҳо ибодат карда шавад, ғоиде нест ва агар ибодат карда нашавад, ягон зиёне нарасаонанд.

Ҳамаи онҳо сангҳои бечон буда, шумо ва падарони шумо ба ин сангҳо номҳои гуногун гузоштед. Барои ин амалатон ягон ҳуҷҷат ва далели фиристодашуда аз тарафи Аллоҳ таъоло надоред. Ба гумон ва хоҳиш нафси худ итоат намуда, ин сангҳоро ибодат мекунед. Нафсҳои шумо гирифтори васвасаи шайтон гаштааст ва шумо хоҳиш шайтонро иҷро мекунед.

Агар мушрикон ба ҳавову ҳаваси нафси худ итоат намекарданд ва дар ҳақиқат ҳидояти (роҳнамоии) Аллоҳ таъолоро меҳостанд, ба далелҳои ошкор ва фаҳмо мисли «Бутҳо Худо нестанд ва ба ғайри Аллоҳи ягонаву беҳамто дигар ҳеҷ чизро ибодат кардан ҷоиз нест» бовар мекарданд. Ҳоло амали мушрикон хеле тааҷҷубовар аст, ки бо вучуди ин қадар далелҳои сареҳ ва ошкоро ибодати худро ба бутҳо тарк намеkunанд.

Аз маънои ин ояти карима нодурустии гуфтор ва рафтори мушрикон исбот мешавад. Маълум шуд, ки даъвоҳои мушрикон далелу ҳуҷҷати аслии надоранд ва бебақоянд.

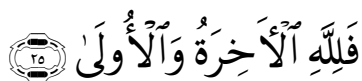
Касе, ки тобеи ҳавову ҳаваси нафси худ гардад, аз дидану шунидани калимаи ҳақ мисли мушрикон чашмаш кӯру гӯшаш кар шуда, дилашро пардаи кину ҳасад чунон фаро мегирад, ки дигар ҳеҷ панду насиҳат ва маслиҳати муфидро қабул надорад. Ҳарчанд далелу ҳуҷҷат пешниҳод месозӣ, қаноатманд намегардад.

Ам лил инсани ма таманна. 24.

24. Оё инсонро он чӣ орзу мекунад, муяссар мешавад?

Дар ҳошияи тафсири Ҷалолаин зимни тафсири ояти мазкур омада, ки кофирон на назди Аллоҳ таъоло, балки назди бутҳои худ тавбаю тазарруъ меkunанд ва ба орзуҳои худ расониданро аз бутҳо таманно (хоҳиш) меkunанд. Оё ба ин орзуҳо расидан ба инсон кофир муяссар мегардад? Оё ҳақиқат ба хоҳиши онҳо тағйир меёбад? Ҳаргиз! Ҳақиқат ин аст, ки ҳар чӣ дар олам ҳаст, дар тасарруфи Худованди яккаву ягона аст!

Фа лиллаҳи-л-ахирату ва-л-ӯла. 25.

25. Пас, неқӯши он ҷаҳон ва ин ҷаҳон аз онӣ Худост.

Яъне ҳама мулки дунё ва охират ва некиҳои он моли Худованд аст. Ҳар киро хоҳад, аз он медиҳад ва касеро хоҳад, намедиҳад. Амалӣ гаштани орзуҳои инсон фақат ва фақат вобаста ба фазли Аллоҳ таъолост. Инсон бо фазли Худованд ҳидоят меёбаду аз атоҳои Парвардигори соҳибкарами худ баҳравар мегардад, на аз бутҳо.

Ояти навбатӣ такмили ояти зикршуда аст. Бубинем Худованди мову шумо чӣ гуфтааст.

﴿ وَكَمْ مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مَن بَعَدَ أَن ﴾

يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَن يَشَاءُ وَيَرْضَى ﴿٦٦﴾

✽ **Ва кам-м мим малакиъ фи-с-самāvāti lā туғни
шафāъатухум шай-ан иллā мим баъди ай яъзаналлоҳу ли
ма-й яшāу ва ярзō. 26.**

**26. Ва дар осмонҳо бисёр фариштагон аст, ки шафоъати онҳо
чизеро нафъ намекунад, магар баъд аз ин, ки Парвардигор барои
касе, ки бихоҳад, иҷозат диҳад ва Аллоҳ аз ӯ розӣ бошад.**

Рӯзи қиёмат байни бандаи гунаҳкор ва Худованд дар бахшиши гуноҳҳо восита шуданро шафоъат меноманд. Мушрикони гумон мекунанд, ки бутҳо фариштагонанд ва фариштагон духтари Худованд. Аз ин рӯ онҳо умед доштанд, ки бутҳо қобилияти шафоъат доранд ва бо ёрии шафоъати бутҳои парастигунандашон аз тамоми гуноҳҳо озод мешаванд.

Ин ояти карима фикру хаёли хоми мушрикони ботил мекунад. Дунё ва охира, аз ҷумла шафоъат ҳам, дар рӯзи қиёмат дар тасарруфи Аллоҳ аст. Барои нафъи шафоъати фариштагон иҷозати Аллоҳ таъоло лозим аст. Аллоҳ таъоло касеро хоҳад, аз неъматҳои шафоъат баҳравар мегардонад.

Масалан, фариштагони баландмартабаву муқарраб (ба Парвардигор наздик гардонидашуда) бе изни Худованд, яъне то Худованд ба онҳо иҷобати шафеъшавиро надиҳад, касеро шафеъ шуда наметавонанд. Ғайр аз ин, касе имконияти аз шафоъат истифодабарӣ пайдо мекунад, ки аҳли имон бошад ва Худованд аз ӯ розӣ бошад. Модоме ки ҳуқуқи фариштагони муқарраб чунон аст, пас он бутҳои бо дасти инсон сохташуда чӣ гуна шафоъат мекунанд? Чӣ гуна аз онҳо умеди шафоъат доштан мумкин?

Бо ояти зер Аллоҳ таъоло гумроҳии дигари мушрикони хабар додааст.

﴿ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيَسْمُنُونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةَ الْأُنثَى ﴾

**Инна-л-лазинуна лā юьминуна би-л-āхирати ла юсаммуна-
л-малāиката тасмията-л-унā. 27.**

**27. Батаҳқиқ, ононе ки ба охира^т имон намеоранд,
фариштагонро ба номи духтарон номгузорӣ мекунанд.**

Дар ҳақиқат шахсоне, ки имон намеоранд, рӯзи қиёмату ҳисобро тасдиқ намекунанд ва илова бар ин, мушриканд, эътиқодашон ин аст, ки мегӯянд: «Чинси фариштагон зан аст». Онҳоро духтарони Худо ҳам мегӯянд, ба онҳо номҳои занона мегузоранд. Ҳатто мушрикони араб мегӯянд: «Лоту Уззо ва Манот дар асл фаришта буданд...». Аллоҳ таъоло бо ояти зер болои ин ақидаи беасос хатти бутлон кашида, мегӯяд:

وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ

**Ва mā лаҳум биҳи^л мин ъилм. Ий яттабиъуна илла-џ-џанна
ва инна-џ-џанна лā юғни мина-л-ҳаққи шай-ā. 28.**

**28. Ва онҳоро ба он чӣ мегӯянд, ҳеҷ илме нест. Пайравӣ
намекунанд магар ваҳму гумонро ва ба дурустӣ ки ваҳму гумон аз
(шинохтани) ҳақиқат чизро нафъ намедиҳад.**

Мушрикон барои исботи даъвоёшон, чуноне ки аз мазмуни ин ояти карима маълум мешавад, илми яқине надоранд. Онҳо ҳангоми халқ кардани фариштаҳо ҳозир набуданд, пас аз куҷо донанд фариштаҳо чӣ гунаанд? Ҳамчунин барои тасдиқи даъвоёшон аз сӯи Худованд ҳеҷ гуна ҳуҷҷате ба онҳо наомадааст. Он чӣ дар боби фариштаҳо мегӯянд, беасос буда, тобеъи ваҳму гумони худ гаштаанд. Ваҳму гумон дар корҳои ҳақиқат ва ақида ҳеҷ чизро собит намесозад ва ҳеҷ ҳақиқатеро ботил намегардонад. Хусусан дар боби ақида ба гумону тахмин таъя кардану кор гирифтани нашоҷад. Зеро гумон ҳеҷ вақт ҷойнишини ҳақ шуда наметавонад.

Баъдан, Ё таъоло бо ояти навбатӣ ба Расули Худ (с) ва мусалмонон тавсия медиҳад, ки аз шахсони аз Худо рӯйгардонанда ва аз бединон барканор бошанд.

فَاعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّىٰ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا

**Фа аъриз ъам ма^н таваллā ъан^н зикринā ва лам юрид
илла-л-ҳайāта-д-дунйā. 29.**

29. Пас, аз касе, ки аз сухани Мо рӯй гардонид ва талаб накард, магар зиндагии дунёро, ту (низ) рӯй бигардон.

Ай Муҳаммад, аз тоифае, ки онҳоро ба имон овардан даъват намудӣ ва роҳи ҳидоятро барояшон талаб намудӣ, вале саркашӣ карда, напазируфтанд ва аз зикр (Қуръон)-и Худо рӯйгардон шуданд, дурӣ бичӯ. Онҳо шоистаи сухан нестанд. Зеро аз шахсе, ки чунин тинати паст дорад, умеди қабули сухан ва фикри ҳақро доштан ва дар ғами ӯ худро гудохтан бефоида аст. Онҳо мардуме ҳастанд, ки фаҳму идрокшон танҳо манфиату зарари моддии ҳамин дунёро фаро мегирад. Онҳо чӣ донанд, ки баъд аз мавт бори дигар зинда хоҳанд гашт ва барои ҳар як амали дар ин дунё содиркардашон назди Худованд ҷавоб хоҳанд гуфт.

Адибе гуфтааст.

Зи зарра-зарра ҳалолат ҳисоб хоҳад шуд,

Зи зарра-зарра ҳаромат шумор хоҳад буд.

Бо ояти зер Аллоҳ таъоло андозаи илми чунин хурофотпарастонро муайян месозад.

ذٰلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِّنَ الْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ

أَعْلَمُ بِمَن أَهْتَدَى

Зāлика маблағухум-м мина-л-ъилм. Инна Раббака Ҳува аъламу би маъ Залла ъан сабилиҳи ва Ҳува аъламу би маниҳтадā. 30.

30. Ин ниҳояти расидани дониши онҳоест, (ки фақат дунёро металабанд). Албатта, Парвардигори ту ба касе, ки аз роҳи рост гумроҳ шудааст ва ба касе, ки роҳи ҳидоятро ёфтааст, донотар аст.

Мушрикони дар зулумоти хурофотпарастии худ то ҷое раҳгум задаанд, ки дигар роҳи росту ҳақиқатро мисли нобиноён намебинанд. Донишу худошиносии худро кифоя ҳисобида, ҳатто фариштагонро духтарони Худо гуфтаанд. Аллоҳ таъоло дар ин оят ба нофаҳмии онҳо ишора намуда, мефармояд, ки ин аст ақлу фаросату идроки онҳо, ин аст интиҳои илму ҳақношиносии онҳо ва нуқтаи назари онҳо. Онҳо Худо ва зикри Ӯро фаромӯш кардаанд, тамоми шарафи инсонии худро ба динору дирҳам иваз намудаанд. Ин аст ғояи назари онҳое, ки фақат ба дунё рӯй оварда, онро ба охират муқаддам донистаанд. Зиндагиро мисли ҳайвонҳо аз пур

кардани шикаму парвариши нафси шаҳвонӣ пиндоштанд, боз худро худошиносу роҳи ҳақ ёфтагон шуморидаанд. Албатта, ба роҳи ҳидоят ё залолат равон будани касе барои Аллоҳ таъоло пӯшида нест. Онҳоро даъват кардан зарур аст, лекин худро хуну чигар кардан нашояд. Зеро Аллоҳ таъоло ҳар касро мувофиқ ба амалҳояш ҷазову мукофот медиҳад.

Парвардигоро! Дунёро бузургтарин машғулияти фикри мо ва ниҳояти илму огоҳии мо қарор мадеҳ! Омин!

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ لِيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اَسْتَوٰۤا۟ بِمَا عَمِلُوْۤا۟

وَيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اَحْسَنُوْۤا بِالْحَسَنٰى ﴿٣١﴾

Ва лиллаҳи ма фи-с-самāvāti ва ма фи-л-арзӣ ли яҷзия-л-лазӣна асʿау би ма ʿамилу ва яҷзия-л-лазӣна аҳсану би-л-ҳуснā. 31.

31. Ва он чӣ ки дар осмонҳост ва он чӣ дар Замин аст, аз они Аллоҳ аст, то ононеро, ки бадӣ кардаанд, ҷазо диҳад ва ононеро, ки некӯӣ кардаанд, подоши нек диҳад,

Албатта, он чӣ, ки дар осмонҳо ва Замин аст, чӣ аз инсу чину малак (фаришта) ва ғайра ҷуз аз Аллоҳ таъоло дар тасарруфи дигаре қарор надоранд, ҳама аз они Ӯст. Ҳоли ҳар яки онҳо ба Ӯ таъоло маълум аст. Модоме ки Худовандро чунин қудрату тавоноист, пас Ӯро аз подошу ҷазо додани бандагонаш кӣ манъ карда метавонад? Ояти зер сифатҳои наққоронро баён мекунад.

الَّذِيْنَ تَجْتَنِبُوْنَ كَبِيْرَ الْاِثْمِ وَالْفَوْحِشِ اِلَّا اللَّمَمَ ۚ اِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ ۚ هُوَ اَعْلَمُ بِكُمْ اِذَا اُنْشَاَكُمْ مِّنَ الْاَرْضِ وَاِذَا اَنْتُمْ اَجْنَّةٌ فِيْ بُطُوْنٍ اُمّهَتِكُمْ ۖ فَلَا تُرْكُوْۤا اَنْفُسَكُمْ ۚ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ اَتَقٰۤى ﴿٣٢﴾

Ал-лазӣна яҷтанибуна кабāира-л-иṣми ва-л-фавāҳиша илла-л-ламам. Инна Раббака вāсиъу-л-мағфирах. Ӯува аъламу бикум из аншаакум-м мина-л-арзӣ ва из антум ациннатун фи бутуни уммаҳāтикум. Фа лā тузаккӯ

аӢфусакум. Ҳува аъламу би маниттақџ. 32.

32. касонеро, ки аз гуноҳони кабира ва аз корҳои беҳаёӣ - магар аз гуноҳони сағира - парҳез мекунад. Албатта, омӯрзиши Парвардигори ту васеъу бузург аст ва Ў ба аҳволи шумо, вақто ки шуморо аз Замин пайдо кард ва вақте ки шумо дар батни модарони худ ҷанин будед, донотар аст. Пас, нафсҳои худро ситоиш накунад, ки Ў ба касе ки парҳезгори мекунад, донотар аст.

Худованд дар ояти мазкур муттақиён (парҳезгорон) ва мӯҳсинон (эҳсонкорон)-ро сифат кардааст. Яъне парҳезгорон касонеанд, ки тавонистанд аз гуноҳони кабира дурӣ ҷӯянд, ба мисли ширк варзидан, хуни ба ғайри ҳақ рехтан, хӯрдани моли ятим, зино кардан, оқи падару модар шудан, тухмат бастан ба касе, шоҳидии бардурӯғ додан, сеҳру қоду кардан, ё ба сеҳру қоду бовар намудан, муттаҳам кардани марду зани пок ба айби зино ва ғайра. Илова бар ин, аз беҳаёигиҳое, ки ақлану шаръан кори қабеҳ аст, худро нигоҳ медоранд. Аз содир кардани гуноҳи сағира ҳеҷ кас дар амон намонад, магар касеро Аллоҳ нигоҳдор аст. Яъне банда ҳар гоҳе худро аз гуноҳони кабира эҳтиёт кунад ва аз гуноҳони сағира тавба намояд, мағфирати Аллоҳ таъоло бисёр васеъ аст, ба фазлу карамаш ўро мебахшад. Агар банда гуноҳи кабира содир карда бошад ҳам, бояд аз раҳмати Худованд навмед нагардаду тавба кунад. Ў таъоло аз шумо дида, ҳатто пеш аз халқи (офариниши) шумо аз аҳволи шумо донотару огоҳтар аст. Ҳатто аз замоне ки падари шумо Одам (а)-ро аз хок офарид ва аз замоне ки шумо дар батни модарҳои худ ҳамчун ҷанин пинҳону пӯшида будед, Аллоҳ таъоло ҳоли шуморо медонист, ки кадоми шумо небаҳт ё бадбаҳт ё мӯъмин ё кофир бадкор ва ё накӯкор ҳастед.

Пас, шумо фаҳр накунад, худро мадҳ насозед, барои комилии худ ва тақвои худ ҳамчун шоҳид сухан нагӯед, чунки нафси инсон бисёр ҳасис аст, агар таърифро шунавад, мағрур мешавад ва кибр мекунад.

Хулоса, Аллоҳ таъоло шахси поку парҳезгору муттақиро пеш аз батни модар хориҷ шудан медонад. Ў таъоло шахсеро, ки амалашро холис барои ризои Ў анҷом медиҳад ва дар ошкору ниҳон аз Ў таъоло метарсад, хуб медонад. Аз ин сабаб бо намозу рӯза, ҳаҷҷу закот ва дигар ибодатҳоятон худсито набошед.

*Эй мурғи саҳар, шиқ зи парвона биёмӯз,
К-он сӯхтаро ҷон шуду овозаш наёмад
Ин муддаиён дар талабаи беҳабаронанд
К-онро ки хабар шуд, хабараш боз наёмад.*

(Саъдӣ)

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي تَوَلَّى

А-фараайта-л-лазъ таваллā. 33.

33. Оё дидӣ касеро, ки (аз ту) рӯй гардонид,

وَأَعْطَى قَلِيلًا وَأَكْدَى

Ва аътō қалӣла-в ва акдā. 34.

34. ва андаке аз моли худ дод ва сангдил шуд?

أَعِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ يَرَى

А-ъиндаҳу ълму-л-ғайби фа ҳува яро. 35.

35. Оё илми ғайб назди ӯст, нас, ӯ (чизеро хоҳад) мебинад?

Аз аксари муфасссирин чунин ривоят аст, ки ин оятҳо ҳамчун мазаммат дар шаъни Валид ибни Муғира нозил шудаанд. Рӯзе Валид ибни Муғира назди Расулulloҳ (с) нишаста буду мавъиза мешунид. Аз суханони Ҳабиби Аллоҳ (с) мутаассир гашта, наздик буд имон биёрад ва исломро бипазирад. Аммо бахти ӯ омад накард. Чун ҳамсухбатонаш аз ин оғаҳӣ ёфтанд, ӯро аз мақому мартаба ба ору номуси аҷдодонаш ёдрас намуданд ва гуфтанд: «Магар ту аз дини падарону аҷдодони худ рӯй мегардонӣ ва Исломро мепазирӣ? Куҷо шуд нангу номуси ту?». Валид гуфт: «Ман аз азоби Худо метарсам». Шахси сарзанишкунанда ба ӯ гуфт: «Ту ҳеҷ гуна касро дар дили худ қой мадеҳ. Ман ҳамаи бори гуноҳатро бар дӯши худ мегирам, ту танҳо аз моли худ барои ман чизе бидеҳ». Валид гуфт: «Агар ту чунин кунӣ, ман розӣ ҳастам аз моли худ фалон маблағ бароят ато кунам». Ин ду худобеҳабар чунин аҳду паймон карданд, вале Валид ба аҳди хеш наистод ва паймонро шикаст. Он гоҳ ин оятҳо нозил шуданд. Худованд мефармояд, ки ай Муҳаммад (с), оё дидӣ ин шахси гунаҳкорро, ки ба ваъдаи имконнопазири ҳамсухбати хеш фирефта шуда, аз роҳи ҳидоят рӯ гардонид. Аввал ин ки чунин аҳду паймон чуз аблаҳӣ дигар чизе набуд, зеро ҳаргиз ҳеҷ кас барои гуноҳи дигар кас ҷавобгӯ нест. Сониян Валид молро ваъда дод, андакero доду ба ваъдааш хилоф варзиду боқии молро надод. Оё ибни Муғира илми ғайбро медонад? Оё ӯ ғайбдон асту ба яқин медонад, ки он ҳамсухбаташ ба ивази мол бори гуноҳи ӯро ба дӯши худ мегираду

ба ҷойи вай азоби ваъдашударо мекашад? Магар ӯ умед дорад, ки аз азоби Илоҳӣ бо чунин амалҳо дар амон мемонад? Ҳаргиз чунин нашудааст ва нахоҳад шуд! Ҳар кас барои амали худ ҷавоб хоҳад гуфт ва ҷазову мукофоташро хоҳад дид. Илми ғайб бошад, танҳо барои Худованд маълум аст.

أَمْ لَمْ يُنَبِّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَىٰ

Ам лам юнаббаъ би ма фӣ суҳуфи Мӯса. 36.

36. Оё ба ӯ он чиро, ки дар саҳифаҳои Мӯсо буд, хабар дода нашуда буд?

وَأَبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّىٰ

Ва Иброҳима-л-лазӣ ваффа. 37.

37. ва дар (саҳифаҳои) Иброҳим, ки вафодор буд,

أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ

Ал-лā тазиру вāзирату-в визра ухрō. 38.

38. аз он ки ҳеҷ бардоранда бор (гуноҳ)-и шахси дигарро барнамедорад?!

Боз меоем ба давоми қиссаи Валид ибни Муғира. Ҳақ субҳанаҳу ва таъоло ёдрас мекунад, ки магар дар Тавротӣ Мӯсо (а) ва дар суҳуфи ҳазрати Иброҳим (а), ки он ду абармард дар тоати Аллоҳ ва адои рисолати худ бисёр бовафо буданд, барои ӯ ёдрас нашудааст? Дар онҳо ҳам, омада, ки ҳеҷ кас наметавонад бори гуноҳи каси дигарро бардорад. Ҳар кас барои гуноҳи худ ҷавобгар хоҳад буд. Акнун бинобар мазмуни оятҳои зикршуда он суҳане, ки дар урфият бо ҳамдигар барои таъкиду маъқул кардани фикри худ ҳамчун қасам меғӯянд: «Агар кор чунин набошад, ҳама гуноҳҳои ту бар гардани ман»-ботилу беасос аст. Ин як суҳанест, ки аз замони ҷоҳилият то ҳол идома дорад.

Боз меоем ба сари он нукта, ки дар китобҳои пешин ва Қуръони маҷид баён гардидааст.

وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ

Ва ал лайса лил инсāни иллā мā саъā. 39.

39. Ва аз он, ки нарасад инсонро, магар он чӣ саъй кардааст.

Оё инсон хабар надорад дар китобҳои осмонӣ омадааст, ки ҳар чӣ бо кӯшишу ғайрати худ амал намуда, ба даст овардааст, дар қиёмат ҳамонро дорад? Ў наметавонад гуноҳ ё савобу некиҳои каси дигарро аз худ намояд. Ҳар кас, хоҳ кори савоб намудаасту хоҳ кори гуноҳ, барои худ кардааст. Ногуфта намонад, ки сабабгори савобу гуноҳ низ мукофоти худро хоҳад гирифт. Яъне дар баъзе ҳадисҳо омада, ки агар Худованд хоҳад, баъзе амалҳои инсонро барои инсонии дигар ғоидарасон месозад. Мисли савоби садакаи ҷория. Садакаи ҷория гуфта, садақаеро меноманд, ки мардум аз он бардавом истифода менамоянд. Чунончӣ ба нияти нек шинонидани дарахт, бунёд кардан ва таъмири роҳ, сохтан ё обод кардани масҷид, таълими илм, нашри китобҳои динӣ, илмӣ ва ахлоқӣ, тарбияи фарзанди солеҳ ва ғайра. Инчунин савоби дуъои фарзанди солеҳ ва муъминон ба шахси муъмин ва солеҳ мерасад.

Хулоса, савоби ҳар амали хайре, ки баъди инсон боқӣ мемонад, ба ҳудаш мерасад. Локин ногуфта намонад, ки инсонии бохирад бо умеди онҳо намешавад ва вақтро ғанимат доништа, худ дар амал мекӯшад. Зеро дар ҳадиси аз Расулуллоҳ (с) омада, ки Расулуллоҳ (с) ба духтари худ Фотиматуззаҳро фармудаанд: **«Духтари Муҳаммади паёмбар бошӣ ҳам, амал кун!»**.

Адибе гуфтааст.

*Басо амир, ки он ҷо фақир хоҳад шуд,
Басо пиёда, ки он ҷо савор хоҳад буд.*

وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَىٰ

Ва анна саъяху савфа юрӯ. 40.

40. ва албатта, саъйи ӯро зуд аст, ки (рӯзи қиёмат) дида мешавад.

Мазмуни ояти мазкур ба мазмуни оятҳои 6-7-уми сураи «Залзала» монанд аст. Яъне рӯзи қиёмат амалҳои инсонро ба мизон (тарозу) ниҳода, ба ҳудаш нишон дода мешавад. Агар аз аҳли имон бошад, аз дидани амалҳои солеҳи худ хушҳолу масрур мегардад ва агар кофир бошад, бо дидани аъмоли зишти худ ба ботлоқи ғам фуру меравад. Ягон зарра аз гуноҳу савоб кам намегардад. Ҳисобу китоб ошкоро ва одилона сурат мегирад, ҳар кас метавонад онро бубинад. Сипас дар баробари амалҳояш ба ӯ подоши кофӣ дода мешавад.

ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوَّلَىٰ

Ѓумма ючзāху-л-чазāа-л-авфā. 41.

41. баъд аз он чазо ӯро чазои комил дода мешавад,

Ин оят барои куффор ваъдаи азоб ва барои муъминон башорат аст, ки баъди анҷоми ҳисобу китоб ҳар банда мутобиқи амалҳояш чазо ё мукофот мегирад. Чазою мукофот қисман набуда, балки пурраву комил мебошад. Он гоҳ мартабаи ҳар як инсон маълум хоҳад гашт.

وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُتَبَيَّنَاتُ

Ва анна илā Раббика-л-мунтаҳā. 42.

42. ва албатта, бозгашт (охири кор) ба сӯйи Парвардигори ту аст,

Яъне Худованд дар ин оят ҳушдор медиҳад, ки ай мардум, ба ҷуз бозгашт ба сӯи Аллоҳ таъоло дигар роҳ вучуд надорад ва ҳар кас масъули амалҳои худ аст. Рӯзи қиёмат кӯҳҳо пора гашта, Замин ҳамвор мегардад, баҳрҳо оташ мегиранд, осмонҳо (коинот) низоми ҳозираашонро гум мекунад, ситорагон фурӯ мерезанд. Умеди мардум аз ҳама ҷо канда шуда, назди Парвардигори худ ҳозир мешаванд ва ҳисоботи амалҳоро хоҳанд дод. Барои инсон ба ҷуз Худованд дигар паноҳе набошад, касе ба кӯмаки ӯ шитоб накунад, аз сӯи касе ба ӯ ёрӣ нарасад.

Адибе гуфтааст.

Тамаъ зи ёру бародар, зи хештан бардор,

Ба ҷуз амал, ки туро ёри гор хоҳад буд.

Баъди ин, Ҳақ таъоло дар баёни осори қудрати хеш сухан мекунад.

وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَىٰ

Ва аннаҳу Ҳува азҳака ва абкā. 43.

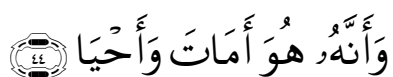
43. албатта, Ӯ (Зотест, ки) меҳандонад ва мегирёнад.

Ин ояти карима дар худ маъноҳои зиёдеро ниҳон дорад. Албатта, инсон мураккабтарин махлуқи Худованд аст. Аллоҳ таъоло дар инсон хислатҳои гуногун ва аҷибро монанди ханда ва гиря офаридааст. Хандаву гиря чӣ сирру асроре дорад? Чаро

танҳо инсонҳо соҳиби ин хислатанд? Ҷавоби ин суолҳо маълуми Худованд аст.

Хулоса, ханда ва гиря атои Худованд буда, ҳикматест оливу бебаҳо.

Баъзе муфасссирон гуфтаанд, ки мурод аз ин оят хандаи аҳли Ҷаннат ва гиряи аҳли Ҷаҳаннам аст. Худо накунад, ки дар дунё хандон ва дар қиёмат гирён бошем.

Ва аннаҳу¹ Ҳува ам̄та ва аҳй̄а. 44.

44. албатта, ӯ мемиронад ва зинда мегардонад,

Зинда гардонидан ва миронидан ҳам, аз хусусиятҳои феъли Худованд аст. Ӯ худ ҳаёту мамотро халқ кардааст ва ғайри Ӯ ба ин амал ҳеҷ кас қодир нест. Мурдану зистан маълуми ҳамагон аст ва ҳар рӯзу ҳар соату ҳар дақиқа ба амал меояд. Ин ду амал шаклу суратҳои гуногун доранд. Инсон солҳо боз мекӯшад ва ҷаҳду талошҳои зиёд менамояд, то сабаби ҳаёт ва маргро муайян созад, вале ҳайҳот асрори он моли Худост. Агар тамоми инсонҳои оқили дунё ҷамъ оянд ва кӯшише ба харҷ диҳанд, ки бе ҷонеро ҷон диҳанд, қодир намешаванд, чунки қодиру тавоно танҳо Аллоҳ аст. Аҷиб дар ин аст, ки бархе мардум бемори вазнинеро дида, аз умеди зинда мондани ӯ даст мешӯянд, вале мебинем, ки он бемор сихат ёфтаву мардуми ӯро табобатнамуда дар қабранд.

*Шахсе ҳама шаб бар сари бемор гирифт,
Чун рӯз шуд, ӯ бимурду бемор бизист. (Саъдӣ)*

Ва аннаҳу¹ халақа-з-завҷайни-з-закара ва-л-унс̄а. 45.

45. албатта, ӯ ҷуфти марду занро офарида

Албатта, халқ намудани ду ҷинси инсоният, яъне ҷуфти марду зан ҳамчунин ҷуфти ҳайвонот, ё эҷоди ҳамзамон дар як макон ду ҷинси мутақобила-зану мард, хандаву гиря, (зарраҳои манфию мусбат), шабу рӯз, миронидану зинда гардонидан ва ғайра аз аҷоиботи санъати Парвардигори ҷамиъи олам аст, ки инсон онҳоро бо пуррагӣ фаҳм карда наметавонад. Инсон дар тадқиқ ва омӯзиши ҳақиқати ин масъала кӯшиш менамояд. Баъзе

чиҳатҳои ҷузъии онро кашф намуда, илму дониши худро зиёд мекунад. Агар шахс боимон ва оқил бошад, ин донишхоро барои шинохтани Парвардигор истифода бурда, маърифатнокии худро ба камол мерасонад.

مِنْ نُّطْفَةٍ إِذَا تُمْنَى ﴿٤٦﴾

Мин-н-нутфатин изъ тумнā. 46.

46. аз нутфа, вақто ки онро дар раҳм (бачадон) рехта шавад,

Масалан, нутфа (сперма) чизест, ки дорои ҳуҷайраву табиати мухталиф, ки аз омезиш он бо тухмаки раҳми зан писар, ё духтар, ё ҳамзамон ҳар ду бо шаклҳои гуногун ба дунё меоянд, ки ин низ исботи санъати беканори Парвардигор аст. Аҷиб дар ин аст, ки хос оби шахвати мард агар дар раҳми зан маъво гирад, инсон ба вуҷуд меояд. Ҳол он ки ин об мисли дигар обҳое, ки аз бадани инсон хориҷшаванда мисли оби бинӣ, арақи бадан, оби чашм ва ғайра нофोरам аст, вале хос аз он нутфаи инсон инсонии дигаре арзи ҳастӣ мекунад, ки ҳуди инсон аз чунин об пайдо шуданашро чун ба ёдаш биёри, хуш қабул намекунад.

Баъзе аз даҳриҳо чунин мегӯянд: «Табиатан дар таркиби нутфа чунин қобилият вуҷуд дорад, ки чун ба раҳми зан ворид шаваду бо оби ӯ омехта гардад, раванди инкишоф оғоз меёбад ва ғайра». Савол: Чунин қобилияти инкишофро ба нутфа кӣ ато намуд? Барои чӣ нутфаи ҳар кас чунин қобилиятро надорад? Барои чӣ сафи бефарзандон меафзояд, чора мечӯянду намеёбанд? Чӣ гуна аз он об писару духтар пайдо мешаванд? Барои чӣ онҳое, ки писар мехоҳанд, духтар меёбанд ва баръакс? Саволҳо ... саволҳо...

وَأَنَّ عَلَيْهِ النَّشَأَ الْأَخْرَى ﴿٤٧﴾

Ва анна њалайҳи-н наш-ата-л-ухрō. 47.

47. албатта, офаридани дигар бар Аллоҳ аст,

Баъд аз миронидани дуюмбора зинда гардонидан барои ҳисобу китоб ва подоши амал аз қудратҳои Аллоҳ таъолост. Худованде, ки инсонҳоро аз нутфаи суратан бечон халқ намуду ҷон бахшид, қодир аст, ки инсонро миронад ва боз аз нав зинда гардонад.

وَأَنَّهُ هُوَ أَغْنَىٰ وَأَقْنَىٰ

Ва аннаҳу Ҳува агнā ва ақнā. 48.

48. ва албатта, Ӯ тавонгар сохт ва давлат диҳад,

Сармояву боигарӣ бахшоиши Ӯ таъолост. Гурӯҳи муфасссирон гуфтанд, ки агар калимаи «ақна» ба маънои «афқар» бошад, чунин мазмун бармеояд, ки Аллоҳ таъоло якеро бою ба давлат ва дигареро фақир месозад. Агар калимаи «ақна» ба маънои «молу мулк ҷамъ кардан» бошад, чунин маъноро мегирад, ки бандаи ҳоҷатманду камбағалро агар Аллоҳ таъоло аз ин ҳолат раҳо насозад, дигар қудрати кӣ мерасад? Банда дар ин корҳо фақат сабабгор асту халос! Дигар инони ҳамаи корҳо дар тасарруфи Аллоҳ таъолост.

وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشَّعَرَىٰ

Ва аннаҳу Ҳува Раббу-ш-шиъро. 49.

49. ва албатта, Ӯ Парвардигори ситораи Шиъро (низ) ҳаст,

Муфасссирони киром дар мазмуни ин ояти карима чунин маъниро раво дидаанд: «Мисриҳо, ё қабилаи Ҳазоъа ё аҷдоди модари Расулulloҳ (с) ба номи Аби Кабшата дар замони ҷоҳилият бо арабҳои бутпараст доимо дар муҳолифат буда, ситораи дурахшони Шиъро (Сирус)-ро парастид. Аз ин ҷост, ки бутпарастони даври ҳазрати Пайғамбар (с) ҳам дар ҳолати муҳолифат бо он ҳазрат (с) «Ҳа! Ин ҳам, писари ҳамон Аби Кабшаест, ки аз осмон сухан мекарду доимо бо аҷдоди мо дар муҳолифат буд» – гуфта, таъна мезаданд. Аллоҳ таъоло ояти каримаро нозил намуд ва фармуд, ки ба ғайри Аллоҳи ягона парастид намудани дигар ҳама намуди махлуқот ботил аст. Он ситорапарастон бояд донанд, ки Аллоҳ таъоло Рабби тамоми махлуқот ҳаст. Рабби тамоми махлуқотро бояд парастид.

Аллоҳ таъоло афроди саркашу фармонномбардорро бо овардани қиссаҳои қавмҳои пешини тағёнгарӣ ҳалокшуда ба ояти зерин ҳушдор медиҳад:

وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَىٰ

Ва аннаҳу аҳлака Ёādани-л-улā. 50.

50. ва албатта, ӯ ҳалок кард Оди аввалро,

وَتَمُودًا فَمَا أَبْقَى

Ва Ҷамӯда фа мӓ абқо. 51.

51. ва Самудро, нас, ҳеҷ касро боқӣ нагузошт.

Худованд чунон Зотест, ки қавми Оди қадимро бо фиристодани боди саҳти «сарсар» барои саркашӣ аз амри Парвардигор ва пайравӣ накарданашон аз фиристодаи Аллоҳ, ҳазрати Ҳуд (а) ҳалок намуд. Онҳо қавме буданд дар замони худ бисёр боқуввату неруманд ва аз қувваи худ мағрур. Дар тафсири Байзовӣ омада: Оди аввал барои он гӯяд, ки баъд аз ҳалок шудани қавми Нӯҳ (а) якумин ҳалокшудагон ҳамин қавм буданд. Аллоҳ таъоло ҳамчуни қавми Самудро низ, бар асари нофармонбардорияшон ба ҳалокат расонд. Ҳеҷ касе аз онҳо боқӣ намонд. Худованд ҳамин гуна Зоти қодиру тавоност, ҳар гоҳе хоҳад, азобро бар сари азхудрафтагон ба кадом сурате бошад, фуруд оварда ва ҳеҷ касе онро гардонида наметавонад.

وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْغَى

Ва қавма Нӯҳи-м миӓ қабл. Иннаҳум кӓнӯ ҳум аълама ва атғо. 52.

52. Ва пеш аз ин қавми Нӯҳро ҳалок кард, ки онҳо золимтар ва саркаштар буданд.

Аллоҳ таъоло пеш аз қавмҳои Од ва Самуд қавми Нӯҳ (а)-ро ба ҳалокат расонида буд. Ин қавм аз он ду қавм дида, золимтару саркаштар буданд. Онҳо сангинтарин азобро ба фиристодаи Аллоҳ таъоло раво медиданд. Он қадар ҳазрати Нӯҳ (а)-ро лату кӯб мекарданд, ки ҳатто чандин рӯз ҷунбида наметавонист. Вале фиристодаи Аллоҳ дар муддати умри дарози худ онҳоро даъвати пайдарпай менамуд, то ҳидоят ёбанд. Тайи 950 сол ба даъвати ин қавм машғул буд. Ҳарчанд ӯ (а) панду ваъз мегуфт, ҳеҷ таъсире набуд, балки онҳо ҳамон қадар гумроҳтар мешуданд. Қарн паси қарн сипарӣ мегашт, вале онҳо ҳамчунон насл ба насл гумроҳ боқӣ мемонданд. Онҳо дасти писарони худро гирифта, назди ҳазрати Нӯҳ (а) меоварданд ва ба гӯши онҳо чунин панд меҳонданд: «Замоне бобои ту (яъне падари ман) дастамро гирифта, назди ин шахс оварда, ба ман гуфта буд: «Баъд аз фавти ман мабодо

даъвати ин мардро қабул нанамой. Имрӯз ҳам ман туро биёвардам, то қарзи худро ба ҷо ораму васиятат кунам, ки ҳаргиз даъвати ўро қабул нанамой».

Ҳамин тариқ, он мардум дар дили фарзандони худ нисбати фиристодаи Худованд кинаву бухло мепарвариданд. Ин фарзандон бо чунин бугзу кина ва бадбинии Нӯҳ (а) ба воя мерасиданд ва одати ҷоҳилонаи падарони худро идома медоданд. Дар охир азоби ваъдашуда дар сурати як тӯфони об бар сари онҳо омад, ба ғайри иддае чанд, ки ба Нӯҳ (а) имон оварда буданд боқӣ ҳама зери тӯфони об ғарқ шуда, ба ҳалокат расиданд ва инчунин...

وَالْمُؤْتَفِكَةَ أَهْوَىٰ

Ва-л-муътафиката аҳвә.53.

53. Ва шаҳрҳои Муътафика (қавми Лут)-ро бар Замин афканд.

فَغَشَّيْهَا مَا غَشَّى

Фа ғашшәҳә мә ғашшә. 54.

54. Пас, бар вай пӯшонид (бо сангборон) он ҷӣ пӯшонид.

Дигар қавме, ки мавриди азоби Аллоҳ таъоло қарор гирифт, қавми ҳазрати Лут (а) буд. Ин қавм бар асари ривоҷ додани фисқу фуҷур ва гуноҳҳои ниҳоят зишт, аз қабили ливота (гомосексуализм) ва ғайра мӯҷиби азоби илоҳӣ қарор гирифт. Яъне бо амри илоҳӣ чандин шаҳрҳое, ки онҳо зиндагӣ мекарданд, вожун ва ба Замин яксон шуданд ва болои шаҳрҳои боқимондаи борони санг онҳоро пӯшонид, касе аз фосиқони ин қавм зинда намонд.

Муътафика вожгунро гӯянд. Шаҳрҳои қавми Лут (а)-ро низ, чунин ном баранд.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكَ تَتَمَارَىٰ

Фа би аййи әләи Раббика татамәро. 55.

55. Пас, ба кадом яке аз неъматҳои Парвардигори худ шубҳа мекуни (дурӯғ меҳисоби)?

Ҳар як инсони боақлу бофаросат бигзор Валид ибни Муғира бошад ҳам, таҳти хитоби ин оят қарор дорад ва ҳеҷ кас истисно нест. Неъматҳои илоҳӣ бениҳоят бисёранд. Ҳеҷ инсон қодир нест

онҳоро шумор кунад, пас кадом инсон имкон дорад, ки шукри онҳоро ба ҷо оварад. Ҳар як неъмат ба қудрату ваҳдонияти Аллоҳ таъоло далолат мекунад. Бо вучуди ин гуна далелҳо оё инсон боз шакку шубҳа меварзад? Чунин золимони саркашро агар Худованд барои тоза гардонидани рӯи Замину ибрати дигарон фурӯ бисозад, ҳам неъмат асту ҳам кафолати оромӣ. Ай инсони раҳгумзада, оё дар ин масъала ҳам, ба гумону шубҳаҳо роҳ медиҳӣ? Кӣ қодир аст ба ҷуз Аллоҳ таъоло чунин корҳоро анҷом бидиҳад? Аҳаде нест!

Дар хотимаи сура Ҳақ субҳанаҳу таъоло кофиронро бори дигар огоҳ сохта, онҳоро ба тоату ибодати худ даъват мекунад.

هَذَا نَذِيرٌ مِّنَ النَّذْرِ الْأُولَىٰ

Ḥāzā nazīru-m mina-n-nuẓuri-l-ūlā. 56.

56. Ин Пайгамбар тарсонандаест аз ҷумлаи тарсонандагони пешин.

Яъне Қуръон ё ҳазрати Муҳаммад (с) шуморо ба мисли пайгамбарони гузашта аз азоби илоҳӣ огоҳкунандаву тарсдиҳанда аст. Яъне шумо аз гуфти Қуръон ё Паёмбар (с) огоҳ гаштед, ки бар сари қавмҳои ҳақношиноси гузашта чӣ гуна азобҳои илоҳӣ омад. Акнун эҳтиёт намоед, то бар сари шумо ҳам бар асари Расули акрам (с)-ро такзиб (дурӯғӣ) ҳисобиданатон чунин азоби Аллоҳ таъоло воқеъ нагардад.

Тибқи фармудаи Аллоҳ таъоло дар ояти мазкур паёмбари охирзамон (с) имкони ба вуқӯъ омадани чунин азобҳоро нишон додааст. Худо донотар аст.

أَزَفَتِ الْأَزْفَةُ

Азифати-л-āзифаҳ. 57.

57. Наздик шуд наздикшаванда (Қиёмат).

لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ

Лайса лаҳа ми^н ду^ниллаҳи кāшифаҳ. 58.

58. ба гайри Аллоҳ ҳеҷ зоҳиркунандае ӯро нест.

Озифа – номе аз номҳои қиёмат, яъне «Наздикшаванда».

Кошифа – бартарафкунандаи саҳтиҳо.

Аллоҳ таъоло зимни ояти мазкур мефармояд, ки вақту соати он рӯзи Қиёмат наздик расидааст. Вале ба чуз Аллоҳ таъоло ҳеҷ кас соати аниқу дақиқи вуқӯи онро наметавонад. Ҳар гоҳе қиёмат дар соати муайянкардаи Худованд воқеъ шавад ва мардумро ба ҳолатҳои саҳти худ гирифта кунад, ҳеҷ қуввае ба чуз Худованд саҳтиҳои онро аз мардум бартараф карда наметавонад.

أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ

А-фа мин ҳаза-л-ҳадиси таъҷабун. 59.

59. Оё аз ин суҳан тааҷҷуб мекунед?

Ояти мазкур мушрикоро сарзанишу маломат намуда, мефармояд, ки чаро ба суҳанҳои Қуръон, ки каломи Аллоҳ аст, мушрикони истеҳзо мекунанд? Гар ҳақиқати ҳалоки қавмҳои гузаштара барои шумо қисса мекунанд, тааҷҷуб мекунед? Вақто ки Расулulloҳ (с) барои шумо қариб омадани қиёмату аҳволу азоби онро баён намуд, шуморо лозим буд, ки ба ҷои истеҳзову нобоварӣ дар тарсу бим бошед ва барои наҷоти худ аз Расули Худо (с) пайрав бошед, даст ба домани лутфи Ӯ таъоло занед. Агар оромиро талабгор бошед, дар сояи имони ҳақиқӣ қарор гиред, аммо шумо бошед...

وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ

Ва тазҳакӯна ва лā табкӯн. 60.

60. ва меҳандеду гиря намекунед?

Ҷои он ки аз шунидани ваъдаи рӯзи қиёмат, ба вуқӯи омадани даҳшати он рӯз дар ташвиш афтеду тавба намоед ва аз тарси он рӯз хун аз дида бирезед, шумо баръакс, меҳандеду аз саргармии муҳаббат ва сарвату боигарӣ дар гуноҳ олудаед.

Адибе гуфтааст.

Зи ҳавли рӯзи қиёмат чаро наметарсӣ?

Ки ҳоли беҳабарон саҳт зор хоҳад буд!

وَأَنْتُمْ سَامِدُونَ

Ва антум сāмидӯн. 61.

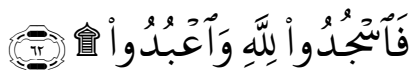
61. Ва (эй гофилон, то ҳол) шумо бозикунандагонед!

Дар тафсири Ҳусайнӣ зимни мазмунҳои ояти мазкур чунин

омадааст: «Вақто ки Расулуллоҳ (с) барои ба мардум шунавонидан аз оятҳои каломи Раббонӣ тиловат менамуданд, мушрикони дар муқобили он ҳазрат (с), суҳанони дилфиреб меғуфтанд ва бозиҳои шавқовар ташкил мекарданд». Бинобар ин, Худованд дар ин оят мефармояд, ки шумо қиёматро саҳл пиндоштаед ва хабари омадани онро бозӣ фаҳмидаед. Чун панд шуморо мутаассир насохт, подоши бепарвогию ғофилии шумо дар он рӯз баръало зоҳир хоҳад гашт. Зеро шумо дар дунё ҳушёрӣ ва тавбаву гириро бо хандаву ғафлат иваз намудаед ва фикри чунин рӯзро накардаед.

Адибе гуфтааст.

*Оқибат маъвои ту гӯр аст, эй гофил мабош,
Ин ҳама медонию гофил ту мемонӣ, чӣ суд?*

Фасҷуду лиллаҳи ваъбуду. 62.

62. Пас, хос Аллоҳро сачда кунед ва (ӯро) бандагӣ кунед.

Чун ин қадар андарзу ҳикматро шунидед, пас танҳо ва танҳо Аллоҳ таъолоро сачда кунед ва хос ӯро бандагӣ намоед. Танҳо Худованд лоиқи парастии аст, на ғайри ӯ. Барои фарди оқил ғафлат варзидан ва ба ҷои тиловати Қуръонро шунидан суруд хондан шоиста нест, балки шоиста он аст, ки ҷабин бар хок ниҳода, Худоро сачда кунад.

Аз Имом Бухорӣ чунин ривоят омада, ки пайғамбари Худо (с) чун ин сура ё анҷоми он ва ё шояд оятҳои 19-20-уми онро хонданд, худашон ва тамоми мушрикону мусалмонони онҷобуда, хоҳ инс ва хоҳ ҷин, сар ба сачда бурданд. Ҳатто мушрикони мушрикии худро аз таъсири тиловати каломи Раббонӣ фаромӯш намуда, аз ин амали худ дар таъҷуб монданд, ба ҷуз Умайя бинни Халаф, ки сар ба сачда набурд ва кафи хокеро гирифт пешонаи худро ба он молид ва гуфт: «Ин қадар барои мо кофӣ аст!» Баъди ин ӯро диданд, ки аз дунё кофир гузашт.

Тибқи баъзе ривоятҳо сураи «Начм» аввалин сураест, ки дар он ояти сачда нозил шудааст. Ин сура дар тартиби сураҳои, ки ояти сачда доранд, дар мақоми 12-ум қарор дорад. Бар хонандаву шунавандаи ояти охири ин сура як сачда воҷиб аст.

Поёни сураи «Начм» ва лиллаҳил ҳамду вал миннаҳ.